Stanovisko Evropského hospodářského a sociálního výboru k tématu Veřejné investice do energetické infrastruktury jako součást řešení klimatických otázek

(stanovisko z vlastní iniciativy)

(2022/C 486/10)

Zpravodaj: **Thomas KATTNIG**

Spoluzpravodaj: **Lutz RIBBE**

Rozhodnutí plenárního shromáždění	20. 1. 2022
Právní základ	čl. 52 odst. 2 jednacího řádu
	stanovisko z vlastní iniciativy
Odpovědná sekce	Doprava, energetika, infrastruktura a informační společnost
Přijato v sekci	7. 9. 2022
Přijato na plenárním zasedání	22. 9. 2022
Plenární zasedání č.	572
Výsledek hlasování	
(pro/proti/zdrželi se hlasování)	162/7/8

1. **Závěry a doporučení**

1.1 Důsledky klimatické krize mají rozsáhlé dopady na Evropu a svět. Ačkoli dostupných možností k účinnému přizpůsobení se změně klimatu v posledních letech přibylo, odborníci poukazují na nedostatečnou mobilizaci finančních prostředků, nízkou míru zapojení občanů a soukromého sektoru a nedostatečné politické vedení.

1.2 Má-li být uspokojena rostoucí poptávka po elektřině a splněny cíle v oblasti klimatu, je nutné zdvojnásobit investice do elektrické sítě na 55 miliard EUR ročně a zvýšit rozpočet na výstavbu čistých výrobních kapacit na 75 miliard EUR ročně ([1]). V této souvislosti hrají veřejné investice do inteligentních a obnovitelných energetických systémů a do infrastruktury pro skladování energie důležitou úlohu při zajišťování bezpečnosti dodávek, řešení problému energetické chudoby, zabezpečení cenové dostupnosti a vytváření pracovních míst.

1.3 EHSV podporuje návrhy Komise na urychlení a zefektivnění povolovacích postupů týkajících se energie z obnovitelných zdrojů a na vymezení tzv. „preferenčních oblastí“ pro tyto projekty. Zde je značný potenciál pro rychlejší transformaci energetiky. O to důležitější je co nejkonkrétněji definovat, jaká zjednodušení v těchto „preferenčních oblastech“ platí.

1.4 Evropské právní předpisy v oblasti energetiky neuznávají ochranu klimatu jako cíl regulace sítí. V důsledku toho je pro vnitrostátní regulační orgány rovněž obtížné vytvářet pobídky pro transformaci, rozšiřování a modernizaci elektrických distribučních sítí, které by splňovaly požadavky klimatické neutrality.

1.5 Pokud jde o budoucí koncepci energetických systémů a infrastruktur, EHSV opakovaně zdůraznil, že je třeba aktivně zapojit všechny spotřebitele – domácnosti, podniky a energetická společenství – do rozvoje inteligentních energetických systémů a vytvářet pobídky pro občanskou společnost, aby se mohla podílet na transformaci energetiky, ale také zajistit, aby přispívali k financování.

([1]) To je závěr sdružení elektroenergetického průmyslu Eurelectric.

1.6 Podíl veřejných investic do technologií čisté energie potřebných pro dekarbonizaci je v EU ve srovnání s ostatními velkými ekonomikami nejnižší, což ohrožuje konkurenceschopnost EU. Od začátku procesu liberalizace investice elektroenergetických společností klesají. Tento pokles investic vedl k omezením dodávek a zbrzdil další rozvoj obnovitelných zdrojů energie. EHSV proto podporuje návrh Komise na využití plánů na podporu oživení a nástroje na podporu oživení a zvládání krizí, jakož i dodatečných finančních prostředků z Fondu soudržnosti pro regionální rozvoj a části prostředků společné zemědělské politiky na provádění plánu REPowerEU.

1.7 Uspořádání a regulace trhu se musí přizpůsobit nové realitě, kdy budou v budoucnu převládat obnovitelné energie (včetně decentralizovanější výroby a toho, že se energie bude více využívat v místě, kde je vyrobena), vytvořit nezbytné podmínky pro jednotlivé aktéry a zajistit odpovídající ochranu spotřebitele. EHSV vítá záměr Komise přezkoumat možnosti optimalizace uspořádání trhu s elektřinou a rozhodně podporuje provést posouzení trhu analyzující chování všech potenciálních aktérů působících na trhu s energií a uspořádání trhu s energií. EHSV v každém případě zdůrazňuje, že předložení jakýchkoli návrhů musí předcházet komplexní posouzení dopadů.

1.8 EHSV opakuje své doporučení, aby se na veřejné investice uplatňovalo „zlaté pravidlo“ s cílem zajistit produktivitu a chránit sociální a environmentální základ pro dobré životní podmínky budoucích generací.

1.9 Kombinování zdrojů financování za účasti soukromých investorů je možné pouze tehdy, je-li zajištěno, že zadání je transparentní a že orgánům veřejné moci nevznikají ve srovnání s veřejným financováním žádné neopodstatněné dodatečné náklady. U opodstatněných dodatečných nákladů pak musí být zajištěna plná transparentnost. O to důležitější je, aby tyto modely kombinování zdrojů jasně definovaly práva a povinnosti, vyjasnily otázky odpovědnosti a zajistily účinný a rychlý systém řešení konfliktů, aby se zabránilo dodatečným dlouhodobým nákladům a problémům v souvislosti s odpovědností.

1.10 EHSV zdůrazňuje, že je-li řeč o „spravedlivé transformaci“, pak se to netýká jen způsobu, jakým je financována. Jedním z jejích cílů je i zajištění důstojné práce, kvalitních pracovních míst a sociálního zabezpečení a zachování konkurenceschopnosti evropských podniků, což vyžaduje konkrétní opatření na všech úrovních, zejména na úrovni regionů.

1.11 EHSV je přesvědčen, že zvláštní pozornost je třeba věnovat definici rozvoje sítě jako převažujícího veřejného zájmu, uznání ochrany klimatu jako regulačního cíle a obecněji lepší synchronizaci plánování obnovitelných zdrojů energie a elektrické sítě. V této oblasti je bezpodmínečně nutné přijmout některá konkrétní ustanovení v rámci unijního práva.

1.12 Vývoj v uplynulém desetiletí, výzvy související s budováním sítí, masivní nárůst cen energie, riziko kybernetických útoků a v neposlední řadě válka na Ukrajině jasně ukazují, co je v sázce: jde o to, kdo bude mít v budoucnu kontrolu nad infrastrukturami tak zásadního významu, jako je energetická síť. Jde tedy primárně o veřejný zájem. To by logicky znamenalo veřejné vlastnictví, které slouží veřejnému blahu a odstraňuje stávající nerovnosti.

1.13 Otázka výhod a nevýhod veřejného a soukromého vlastnictví a/nebo soukromého financování energetické infrastruktury pro dobře fungující trh s energií je nepochybně důležitá a Komise by se jí měla v plánovaném posouzení možností optimalizace uspořádání trhu s energií zabývat. Výsledky této analýzy mohou sloužit jako cenný nástroj rozhodování pro členské státy, které nesou odpovědnost za volbu mezi veřejným a soukromým vlastnictví energetických infrastruktur. Dle názoru EHSV je elektrická energie nejen klíčovou strategickou komoditou pro celou ekonomiku EU, ale současně má charakter veřejného statku. EHSV proto vyzývá Evropskou komisi, aby podrobně analyzovala dopady a důsledky celého procesu privatizace a liberalizace evropské energetiky na její stabilitu, spolehlivost dodávek a funkčnost trhu s elektrickou energií a výsledky promítla do nového uspořádání celého energetického sektoru včetně možností posílení působnosti státního a veřejného sektoru.

2. **Souvislosti**

2.1 Jak ukazují nejnovější zprávy Mezivládního panelu pro změnu klimatu (IPCC), důsledky klimatické krize již postihují miliardy lidí na celém světě, ale také ekosystémy. Je tomu tak navzdory skutečnosti, že nárůst teploty dosud nedosáhl mezní hodnoty 1,5 °C, která byla stanovena v Paříži. Obzvlášť velký problém představuje skutečnost, že systémy a skupiny, které budou nejvíce zasaženy horkem, suchem, záplavami, nemocemi a nedostatkem vody a potravin, mají často nejméně prostředků k řešení těchto problémů.

2.2 Možnosti účinného přizpůsobení se změně klimatu se v posledních letech rozšířily. Provedená a plánovaná opatření však nejsou v mnoha částech Evropy uspokojivá. Odborníci poukazují na nedostatečnou mobilizaci finančních prostředků, nedostatečné zapojení občanů a soukromého sektoru i chybějící politické vedení.

2.3 Skutečnost, že Evropa nyní v důsledku války na Ukrajině urychleně poskytuje velké množství finančních prostředků na vojenské účely, vyvolává obavy, že tím budou vázány finanční zdroje, což by mohlo vést ke zpožděním opatření k ochraně klimatu. EHSV proto vítá opatření a nástroje, která oznámila Komise ve svém plánu REPowerEU ([2]) a jejichž cílem je snížit závislost EU na fosilních palivech, zejména z Ruska, a to přijetím opatření k úsporám energie, urychlením přechodu na energii z obnovitelných zdrojů, podporou diverzifikace dodavatelů a spojením sil, s cílem dosáhnout odolnějšího energetického systému a skutečné energetické unie.

2.4 Má-li být dosaženo cílů v oblasti klimatu, musí se kapacita energie z obnovitelných zdrojů více než zdvojnásobit. Cena zelené elektřiny, kterou nelze používat nebo přepravovat a která musí být regulována, činí již dnes ve velkých zemích, jako je Německo, několik set milionů eur ročně. Tyto hospodářské ztráty se mnohokrát zvýší, pokud se nepodaří rychle vybudovat další přenosové elektrické sítě a skladovací kapacity a pokud se zároveň s tím nezlepší možnosti využívání elektřiny na místní úrovni. Při plánování a regulaci sítí je důležité sladit rozvoj energetických sítí s cílem klimatické neutrality. Klíčovou úlohu hrají v tomto ohledu distribuční sítě, neboť je k nim připojena většina zařízení na výrobu energie z obnovitelných zdrojů.

2.5 Mají-li být tyto požadavky splněny, je nezbytné zdvojnásobit investice do elektrické sítě na 55 miliard EUR ročně a zvýšit rozpočet na výstavbu čistých výrobních kapacit na 75 miliard EUR ročně ([3]). EHSV v této souvislosti zdůrazňuje přidanou hodnotu návrhů Komise týkajících se rychlých povolovacích postupů pro projekty v oblasti energie z obnovitelných zdrojů a vymezení tzv. „preferenčních oblastí“ pro tyto projekty. EHSV podporuje urychlení a zefektivnění povolovacích postupů týkajících se energie z obnovitelných zdrojů. Zvláštní pozornost je třeba věnovat distribučním sítím, neboť právě do nich se energie z obnovitelných zdrojů zpravidla dodává.

2.6 Důležitou úlohu při zajišťování bezpečnosti dodávek, řešení problému energetické chudoby, zabezpečení dostupných cen a vytváření pracovních míst plní v této souvislosti veřejné investice do inteligentních a obnovitelných energetických systémů. Není pochyb o tom, že ekologická transformace, jak je koncipován v Zelené dohodě pro Evropu, bude mít obrovský dopad na zaměstnanost v odvětvích energetiky s vysokými emisemi CO_2. Současně se však díky smysluplnému navyšování veřejných investic do klimaticky neutrálních energetických systémů vytváří mnoho nových pracovních příležitostí. Za tím účelem je třeba stanovit odpovídající rozpočtová rozpětí na základě přepracování fiskálního rámce, jak to EHSV navrhoval ve svém stanovisku z vlastní iniciativy *Přepracování fiskálního rámce EU v zájmu udržitelného oživení a spravedlivé transformace* z října 2021.

2.7 Evropské právní předpisy v oblasti energetiky neuznávají ochranu klimatu jako cíl regulace sítí. V důsledku toho je pro vnitrostátní regulační orgány rovněž obtížné vytvářet pobídky pro transformaci, rozšiřování a modernizaci elektrických distribučních sítí, které by splňovaly požadavky klimatické neutrality.

([2]) Plán REPowerEU, COM(2022) 230 final.
([3]) To je závěr sdružení elektroenergetického průmyslu Eurelectric.

2.8 Pokud jde o budoucí uspořádání energetických systémů a infrastruktury, EHSV opakovaně zdůraznil důležitost aktivního zapojení všech spotřebitelů – domácností, podniků a energetických společenství – do rozvoje inteligentních energetických systémů. V tomto ohledu se však bohužel pouze slibovalo, ale žádné konkrétnější iniciativy se neobjevily. EHSV žádá, aby byly konečně vytvořeny pobídky, které budou mobilizovat prozumenty, společenství pro obnovitelné zdroje energie nebo občanská energetická společenství, aby se občanská společnost mohla podílet na transformaci energetiky a spotřebitelé měli možnost být aktivními účastníky trhu. Bylo by tak rovněž možné zmírnit problém stále se zvyšujících nákladů na omezování spotřeby energie z obnovitelných zdrojů v důsledku přetížení sítě.

2.9 EHSV podporuje lepší přizpůsobení pravidel EU týkajících se transevropských energetických sítí (TEN-E) cílům Zelené dohody, mezi něž patří zejména dekarbonizace energetického systému, přechod na klimatickou neutralitu, rozvoj obnovitelných zdrojů energie, energetická účinnost a snížení rizika energetické chudoby. Vzhledem k tomu, že energetické sítě mají klíčový význam pro rovnováhu, odolnost a rozvoj energetického systému, EHSV požaduje, aby se nařízení stalo jasněji součástí procesu integrace energetického systému, a tak podpořilo veškeré dekarbonizované druhy energie a zcela zabránilo jakékoli dezintegraci. V této souvislosti vítáme iniciativu Rady a EP, která má definovat distribuční sítě vedle energie z obnovitelných zdrojů jako další „převažující veřejný zájem".

2.10 Současné zvyšování cen zatěžuje evropské občany i podniky. EHSV s lítostí konstatuje, že političtí představitelé neproměnili v minulosti v konkrétní kroky jeho výzvu ([4]) ke snížení strategické závislosti na nespolehlivých třetích stranách, a že se tato závislost naopak ještě zvýšila. Rusko je největším vývozcem ropy, zemního plynu a uhlí do EU a mnoho jaderných elektráren závisí na ruských palivových tyčích a technologiích. Současná krize cen energie by byla zasáhla evropské občany a podniky mnohem méně, kdyby Evropa v souladu se svými sliby již dříve snížila dovoz fosilních paliv. EHSV proto vítá úsilí o rychlé snížení této závislosti, zejména na Rusku, jak je stanoveno v plánu REPowerEU. EHSV podporuje úsilí orgánů EU a členských států o účinné řešení problému cen v souladu se sdělením z října 2021, se sdělením o trhu s elektřinou COM(2022) 236 final a s nástroji nabízenými v souvislosti s dočasným rámcem státní podpory.

2.11 V této souvislosti EHSV znovu opakuje, že hlavním cílem nemá být diverzifikace závislosti, nýbrž co možná největší „strategická energetická nezávislost a autonomie". Energie z obnovitelných zdrojů a vodík budou hnací silou procesu dekarbonizace a jejich výroba by se měla v maximální možné míře nacházet v EU.

2.12 Jako krátkodobá až střednědobá náhrada ruského zemního plynu by v současnosti v některých regionech – vedle významných opatření k úsporám energie – přicházel v úvahu LNG. Z dlouhodobého hlediska je možností slučitelnou s cíli v oblasti klimatu zelený vodík, pokud bude k dispozici v dostatečném množství a za přiměřenou cenu. Pokud Evropa nebude schopna produkovat veškerý objem plynu, který potřebuje – což je bezesporu případ LNG, zatímco v případě vodíku lze stále ještě pracovat na budování nezávislosti na jeho dovozu –, musí se z ruské katastrofy náležitě poučit. EHSV upozorňuje, že Evropa musí věnovat zvláštní pozornost zdrojům, které nahradí ruský plyn, pokud jde o jejich dopad na životní prostředí a nové závislosti na třetích zemích, které nesdílejí evropské hodnoty, jako je pevná demokracie, dodržování lidských práv a právní stát.

2.13 Podíl veřejných investic do technologií čisté energie potřebných pro dekarbonizaci je v EU ve srovnání s ostatními velkými ekonomikami nejnižší, což ohrožuje globální konkurenceschopnost EU. Evropský účetní dvůr navíc varuje, že strategie REPowerEU nemusí mobilizovat dostatek finančních prostředků. EHSV proto podporuje návrh Komise na využití plánů na podporu oživení a nástroje na podporu oživení a zvládání krizí, jakož i dodatečných finančních prostředků z Fondu soudržnosti pro regionální rozvoj a části prostředků společné zemědělské politiky na provádění plánu REPowerEU.

([4]) Stanovisko EHSV *Řešení nárůstu cen energie* (Úř. věst. C 275, 18.7.2022, s. 80).

2.14 Důsledky války na Ukrajině jsou v jednotlivých členských státech EU i na úrovni EU s definitivní platností považovány za důvod k zajištění větší energetické nezávislosti a klimatické neutrality. EHSV tento postoj vítá. Obraz současné situace je nicméně smíšený: ve hře je větší využívání zkapalněného plynu a návrat k uhlí, což by mohlo zvrátit proces transformace energetiky. EHSV se k tomu staví kriticky, je si nicméně vědom toho, že v krátkodobém horizontu přispívá pestrá paleta možností výroby energie coby nouzové opatření k energetické bezpečnosti. Kromě větrné a solární energie je proto důležité využívat širokou škálu nízkouhlíkových zdrojů energie, které z ekonomického a ekologického hlediska zapadají do energetického systému. EHSV zároveň vyzývá k většímu úsilí o ekologickou transformaci energetického systému.

2.15 Evropská federace odborových svazů veřejných služeb (EPSU) zveřejnila zprávu ([5]), která potvrzuje, že liberalizace energetického systému přinesla jen málo odpovědí na probíhající klimatickou krizi. Široké využívání schůdných alternativ ke zdrojům energie, které produkují uhlík, bylo do značné míry umožněno rozsáhlými veřejnými dotacemi, a nikoli volnou hospodářskou soutěží na trhu. Ze zprávy vyplývá, že pokud se stávající model energetického systému v Evropě nezmění, nebude možné dostát závazkům Pařížské dohody.

3. **Obecné připomínky**

3.1 Vzhledem k rychle probíhající změně klimatu a k současné energetické krizi jsou v krátké době zapotřebí investice do infrastruktury, aby bylo možné dosáhnout cíle klimatické neutrality do roku 2050 a zajistit dodávky energie. Prudký nárůst cen energií navíc ukázal slabiny, které na trhu s energií existují. Musíme si položit zásadní otázky týkající se budoucnosti energetiky, zajištění čistých, cenově dostupných a spolehlivých dodávek energie a práva na energii. EHSV výslovně upozorňuje, že pro dosažení cíle, jímž je energetická nezávislost na dovozu ruského plynu, jsou naléhavě zapotřebí veřejné investice, a podporuje opatření, která v tomto ohledu navrhla Komise v plánu REPowerEU.

3.2 Přitom je třeba vzít v úvahu uspořádání trhu a jeho regulaci, vytvoření nezbytných předpokladů pro činnost jednotlivých hospodářských subjektů a posílení odpovídající ochrany spotřebitele. EHSV vítá záměr Komise přezkoumat možnosti optimalizace uspořádání trhu s elektřinou a bere na vědomí její analýzu trhů s elektřinou a plynem a navrhovaná opatření k řešení problému vysokých cen energií, návrhy na zlepšení energetických sítí a skladovacích kapacit, jakož i obnovené přísliby, že bude zlepšen přístup na trh pro malé subjekty (prozumenty) a zajištěna bezpečnost dodávek.

3.3 Uspořádání a regulace trhu se musí přizpůsobit nové realitě, kdy budou v budoucnu převládat obnovitelné energie. Klíčová je v této souvislosti decentralizovanější výroba a to, aby se energie více využívala přímo v místě, kde je vyrobena. K tomu je však ještě třeba vytvořit nezbytné podmínky pro jednotlivé aktéry a zajistit odpovídající ochranu spotřebitele. Je nezbytné provést posouzení trhu analyzující chování všech potenciálních aktérů působících na trhu s energií a uspořádání trhu s energií. EHSV v každém případě zdůrazňuje, že předložení jakýchkoli návrhů musí předcházet komplexní posouzení dopadů. EHSV poukazuje na to, že je naléhavě nutné bojovat proti vysokým cenám elektřiny, včetně vzájemné závislosti cen elektřiny a plynu, které mají negativní dopady na hospodářství členských států.

3.4 Otázka, do jaké míry a s jakým uspořádáním trhu lze dosáhnout bezpečnosti dodávek tržními prostředky, byla dlouho odsouvána. Energetický systém založený na obnovitelných zdrojích energie (z podstatné části domácího původu) v zásadě slibuje vysokou úroveň bezpečnosti dodávek. Taková situace ovšem nenastane sama od sebe – předpokladem

([5]) A Decarbonised, Affordable and Democratic Energy System for Europe (Dekarbonizovaný, cenově dostupný a demokratický energetický systém pro Evropu), https://www.epsu.org/sites/default/files/article/files/Going%20Public_EPSU-PSIRU%20Report%202019%20-%20EN.pdf.

jejího vytvoření je správný regulační rámec. Obzvláště důležité jsou inteligentní sítě, které vysílají jasný signál mnoha milionům výrobců a spotřebitelů, aby se chovali systémově vstřícným způsobem a přispívali tak k bezpečnosti dodávek.

3.5 V oblasti financování infrastruktury byla v minulosti hlavní překážkou, na kterou veřejné orgány opakovaně narážely, přísná fiskální pravidla. Musí být proto zajištěno, aby byly projekty spojené se Zelenou dohodou pro Evropu, energetickou nezávislostí a digitálním odvětvím vyňaty z oblasti působnosti veškeré regulace, která takovým veřejným investicím brání. EHSV proto v souladu se svým stanoviskem *Přepracování fiskálního rámce EU* doporučuje ([6]), aby se v případě veřejných investic uplatňovalo „zlaté pravidlo" s cílem zajistit produktivitu a zachovat sociální a ekologickou základnu pro dobré životní podmínky budoucích generací.

3.6 Kombinování zdrojů financování za účasti soukromých investorů je možné pouze tehdy, je-li zajištěno, že zadání je transparentní a že orgánům veřejné moci nevznikají ve srovnání s veřejným financováním žádné neopodstatněné dodatečné náklady. U opodstatněných dodatečných nákladů pak musí být zajištěna plná transparentnost. Ve zprávě Evropské investiční banky se uvádí, že například smlouvy o partnerství veřejného a soukromého sektoru v silniční dopravě byly v Evropě v průměru o 24 % dražší než podobné projekty s tradičním financováním ([7]). O to důležitější je, aby tyto modely kombinování zdrojů jasně definovaly práva a povinnosti, vyjasnily otázky odpovědnosti a zajistily účinný a rychlý systém řešení konfliktů, aby se zabránilo dodatečným dlouhodobým nákladům a problémům v souvislosti s odpovědností.

3.7 Komise správně poukazuje na to, že veřejné investice mohou a musí být impulsem pro soukromé finanční prostředky. Plán REPowerEU se však nezabývá refinancováním příslušných veřejných prostředků. Zrušení dotací na fosilní zdroje by bylo jedním z přístupů, jak to provést. Dalším by bylo zdanění neočekávaných zisků, které mají původ ve velké ropné a plynárenské krizi a projevují se v obrovských dodatečných ziscích zejména velkých ropných společností. EHSV se obává, že extrémní zisky energetických společností na straně jedné a zvyšující se energetická chudoba v důsledku prudkého nárůstu cen energií na straně druhé jsou pro společnost nebezpečnou kombinací. EHSV navrhuje, aby se tyto zisky snížily pomocí zdanění a převedly jako finanční kompenzace spotřebitelům energie, např. finančně slabším domácnostem nebo energeticky náročným podnikům, a použily se na rozšíření výroby energie z obnovitelných zdrojů a na nezbytnou síťovou infrastrukturu, zejména tak, jak se o tom již v některých členských státech diskutuje nebo jak se to již provádí. EHSV má za to, že aby energetické společnosti nebyly odrazeny od investování do nízkouhlíkových řešení, musí být toto zdanění definováno velmi citlivě. EHSV vyzývá Komisi, aby neprodleně navrhla příslušná opatření.

3.8 Účelem infrastruktury je především to, aby fungovala, a nikoli, aby samoúčelně převáděla elektřinu z místa A do místa B, a generovala tak stálé výnosy. Vývoj v uplynulém desetiletí, výzvy související s budováním sítí, masivní nárůst cen energie, riziko kybernetických útoků a v neposlední řadě válka na Ukrajině jasně ukazují, co je v sázce: jde o to, kdo bude mít v budoucnu kontrolu nad infrastrukturami tak zásadního významu, jako je energetická síť. Jde tedy primárně o veřejný zájem. To by logicky znamenalo veřejné vlastnictví, které slouží veřejnému blahu a odstraňuje stávající nerovnosti.

3.9 EHSV zdůrazňuje, že je-li řeč o „spravedlivé transformaci", pak se to netýká jen způsobu, jakým je financována. Jedním z jejích cílů je i zajištění důstojné práce, kvalitních pracovních míst a sociálního zabezpečení a zachování konkurenceschopnosti evropských podniků, což vyžaduje konkrétní opatření na všech úrovních, zejména na úrovni regionů. Mezi další klíčové faktory „spravedlivé transformace" patří aktivní a organizační úloha veřejného sektoru a zajištění demokratické účasti sociálních partnerů na všech úrovních.

([6]) Stanovisko Evropského hospodářského a sociálního výboru Přepracování fiskálního rámce EU v zájmu udržitelného oživení a spravedlivé transformace (Úř. věst. C 105, 4.3.2022, s. 11).

([7]) EIB 2006. Ex ante construction costs in the European road sector: a comparison of public-private partnerships and traditional public procurement (Náklady na výstavbu ex ante v odvětví evropské silniční dopravy: srovnání partnerství veřejného a soukromého sektoru a tradičních veřejných zakázek). Hospodářská a finanční zpráva 2006/01, Blanc-Brude F., Goldsmith H. a Välilä T., https://www.eib.org/attachments/efs/efr_2006_v01_en.pdf.

3.10 Energetická síť je součástí kritické infrastruktury. Selhání nebo narušení této infrastruktury může způsobit zničující omezení dodávek a ohrozit veřejnou bezpečnost. Vzhledem k vlně liberalizace a privatizace v posledních desetiletích jsou evropské kritické infrastruktury, jako například doprava a přeprava, zdravotnické služby, finanční a bezpečnostní odvětví, abychom uvedli jen několik příkladů, stále více v rukou soukromých subjektů. Tato situace je problematická, protože tato odvětví jsou vzájemně propojena a zranitelnost jednoho odvětví omezuje nebo znemožňuje fungování jiných kritických infrastruktur (kaskádový efekt). Na jedné straně je obtížné tyto vzájemné závislosti odhadnout, ale na druhé straně je třeba ve veřejném zájmu zajistit, aby tato odvětví fungovala. Zejména v případě narušení trhu nebo v případě katastrofy je zásadní, aby mohly zasáhnout veřejné koordinační orgány s dispoziční pravomocí, aby bylo možné zajistit prostorově koordinovanou odolnost. Uvedená rizika jsou mimořádně vysoká v případě elektrické energie, bez které je fungování vyspělé civilizace 21. století prakticky nemyslitelné a rozsáhlé výpadky elektrické sítě (blackout) by vedly k rozvratu celé společnosti.

3.11 Vzhledem k tomu, že přibližně 40 % evropské spotřeby energie připadá na budovy, má pro transformaci energetiky a zvýšení energetické účinnosti v odvětví bydlení zvláště velký význam inteligentní kombinace nových technologií, účinně prováděných renovací a podpory nových modelů zapojení občanů. Směrnice o vnitřním trhu s elektřinou podporuje tuto účast spotřebitelů na výrobě elektřiny z obnovitelných zdrojů a vytváří základní rámec pro přijetí decentralizované výroby energie. V této souvislosti je pro celý evropský prostor důležitá harmonizace, aby se na transformaci energetiky mohlo podílet co nejvíce evropských domácností. Modely, jako je sdílení energie a komunitní energie, obecně nabízejí smysluplné vyhlídky na využívání energetických sítí pro dodávky na kratší vzdálenosti, které jsou založeny na poptávce a snižují zatížení sítě.

3.12 EHSV opětovně připomíná svůj postoj, že cílem je co nejvíce snížit emise při co nejnižších sociálně-ekonomických nákladech. V případě potřeby doporučuje kombinovat nástroje slučitelné s řádně regulovaným trhem a regulační opatření, včetně finančních nástrojů podporovaných z víceletého finančního rámce a nástroje Next Generation EU, s cílem přispět k účinnějšímu energetickému prostředí. Musí být ovšem jasně řečeno, že pokud se lze na základě pečlivě provedené analýzy důvodně domnívat, že nastalo nebo hrozí selhání trhu, musí se veřejné orgány zasadit o zjednání nápravy, například v podobě investic nebo zásahů na trhu.

4. **Konkrétní připomínky**

4.1 Investice do energetické infrastruktury mají rychlým, účinným a nákladově efektivním způsobem posílit bezpečnost dodávek a rozvoj energie z obnovitelných zdrojů ve prospěch spotřebitelů a hospodářství. V této souvislosti vyvstává zásadní otázka, kdo bude mít do budoucna kontrolu nad infrastrukturami tak zásadního významu, jako je energetická síť a infrastruktura pro skladování energie. Od začátku procesu liberalizace investice elektroenergetických společností klesají. Tento pokles investic – do přenosové sítě a do výroby – vedl k omezením dodávek a brzdí další rozvoj obnovitelných zdrojů energie.

4.2 Z ekonomického hlediska vyvstává otázka, proč by energetická síť, která je atraktivní pro investory, protože představuje spolehlivou investici, neměla být přitažlivá i pro stát. Roční dividendy vyplácené soukromými společnostmi s vlastnickým podílem státu by mohly být reinvestovány ve veřejném zájmu a odlehčit tak veřejným rozpočtům. V neposlední řadě se už v minulosti ukázalo v případě některých částečných privatizací, že veřejné vlastnictví by už jen z finančních důvodů bylo moudrou volbou. Řada členských států se ke strukturám veřejného nebo částečně veřejného vlastnictví opět vrací. Zároveň existuje zřetelná tendence k opětovnému přebírání dodavatelských služeb pod obecní správu. Otázka výhod a nevýhod veřejného a soukromého vlastnictví a/nebo soukromého financování energetické infrastruktury pro dobře fungující trh s energií je nepochybně důležitá, a Komise by se jí měla v plánovaném posouzení možností optimalizace uspořádání trhu s energií zabývat. Výsledky této analýzy mohou sloužit jako cenný nástroj rozhodování pro členské státy, které nesou odpovědnost za volbu mezi veřejným a soukromým vlastnictví energetických infrastruktur.

4.3 V této souvislosti nabývají na významu místní a regionální dodávky energie a opětovné přebírání dodavatelských společností pod obecní správu, a to zejména v souvislosti s decentralizačními strategiemi. Klíčovou úlohu při tom hrají veřejné investice do decentralizované výroby energie na úrovni obcí. Je třeba hledat i další možnosti podpory, jako je přímé financování prostřednictvím fondů. Obzvláště vhodným místem pro výrobu levné solární energie, kterou lze dodávat celým čtvrtím, jsou střechy veřejných budov.

4.4 V některých členských státech existují finanční pobídky podporující intenzivnější zavádění fotovoltaiky. Rakousko, Belgie, Litva, Lucembursko a Španělsko v dopise zaslaném Komisi požádaly, aby správní budovy, supermarkety, ploché střechy a průmyslová zařízení byly za určitých podmínek vybaveny fotovoltaickými systémy povinně. Fotovoltaické systémy by se rovněž měly stát normou pro nové a renovované domy. Tyto státy vyzývají Komisi, aby na rozvoj takových systémů uvolnila více finančních prostředků z rozpočtu EU. EHSV tuto myšlenku vítá a žádá Komisi, aby provedla analýzu s cílem zjistit, jaké investice, jaká regulace a jaká doprovodná opatření, např. v oblasti výzkumu a vývoje, jsou potřebná na podporu rozvoje fotovoltaiky a výroby fotovoltaické energie v EU.

4.5 Energie jako sociální statek: EHSV v souvislosti s tím upozorňuje na uplatňování společných hodnot Unie v oblasti služeb obecného hospodářského zájmu podle článku 14 Smlouvy o fungování Evropské unie (SFEU), jak jsou stanoveny v protokolu č. 26 o službách obecného zájmu připojeného ke Smlouvě o EU a SFEU. Zvýšila by se tak účinnost a cenová dostupnost a zabránilo by se selhávání trhu.

4.6 Současná energetická krize jasně ukazuje zvláštní význam energie jako společensky významného statku. Vedle zachování kvalitních pracovních míst a zaměstnanosti začíná být zjevná i vazba mezi sociálními a environmentálními aspekty. Veřejné vlastnictví může zajistit demokratickou kontrolu, veřejné investice, bezpečnost dodávek a spravedlivé rozdělení nákladů spojených s transformací energetiky na obnovitelné zdroje energie.

4.7 V zájmu zamezení nesprávným a chybným investicím je třeba vyřešit stávající nejasnosti a rozpory týkající se základních struktur nového energetického systému, architektury trhu, tržních rolí a tržních pravidel, a neprodleně odstranit především sociální dopady na zaměstnance a spotřebitele. Klíčovou roli hraje v tomto ohledu spravedlivé rozdělení investiční zátěže i případných zisků. Zajištění investičních potřeb a ziskovosti je jednou z klíčových otázek, které je třeba řešit, aby bylo zajištěno optimální fungování trhu s energií v dlouhodobém horizontu. EHSV bere v této souvislosti na vědomí závěry studie Agentury Evropské unie pro spolupráci energetických regulačních orgánů (ACER) a sdělení o trzích s elektřinou a plynem a vítá záměr Komise trh s elektřinou posoudit.

4.8 Důležitým aspektem transformace energetiky bude koordinace a organizace mezi dovozci, regionálními provozovateli sítí, občanskými energetickými společnostmi, samospotřebiteli a energetickými společenstvími, která využívají svou elektřinu v místě, kde ji vyrábějí, a skladovacími společnostmi a dodavateli.

V Bruselu dne 22. září 2022.

Předsedkyně
Evropského hospodářského a sociálního výboru
Christa SCHWENG

PŘÍLOHA

Následující pozměňovací návrh byl v průběhu rozpravy zamítnut, obdržel však alespoň čtvrtinu odevzdaných hlasů:

Odstavec 2.9

Změnit:

Stanovisko sekce	Pozměňovací návrh
EHSV podporuje lepší přizpůsobení pravidel EU týkajících se transevropských energetických sítí (TEN-E) cílům Zelené dohody, mezi něž patří zejména dekarbonizace energetického systému, přechod na klimatickou neutralitu, rozvoj obnovitelných zdrojů energie, energetická účinnost a snížení rizika energetické chudoby. Vzhledem k tomu, že energetické sítě mají klíčový význam pro rovnováhu, odolnost a rozvoj energetického systému, EHSV požaduje, aby se nařízení stalo jasněji součástí procesu integrace energetického systému, a tak podpořilo veškeré dekarbonizované druhy energie a zcela zabránilo jakékoli dezintegraci. V této souvislosti vítáme iniciativu Rady a EP, která má definovat distribuční sítě vedle energie z obnovitelných zdrojů jako další „převažující veřejný zájem“.	EHSV podporuje lepší přizpůsobení pravidel EU týkajících se transevropských energetických sítí (TEN-E) cílům Zelené dohody, mezi něž patří zejména dekarbonizace energetického systému, přechod na klimatickou neutralitu, rozvoj obnovitelných zdrojů energie, energetická účinnost a snížení rizika energetické chudoby. Vzhledem k tomu, že energetické sítě mají klíčový význam pro rovnováhu, odolnost a rozvoj energetického systému, EHSV požaduje, aby se nařízení stalo jasněji součástí procesu integrace energetického systému, a tak podpořilo veškeré dekarbonizované druhy energie ***včetně jaderné*** a zcela zabránilo jakékoli dezintegraci. V této souvislosti vítáme iniciativu Rady a EP, která má definovat distribuční sítě vedle energie z obnovitelných zdrojů jako další „převažující veřejný zájem“.

Odůvodnění

V široké škále nízkoemisních technologií hraje a i v budoucnosti bude hrát významnou roli výroba elektřiny z jaderných zdrojů, jak mj. v nedávných vystoupeních zdůraznila předsedkyně EK von der Leyen.

Výsledek hlasování o pozměňovacím návrhu:

hlasů pro: 44

hlasů proti: 109

hlasování se zdrželo: 14